

Cauza C-229/20**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

29 mai 2020

Instanța de trimitere:

Sofiyski rayonen sad (Bulgaria)

Data deciziei de trimitere:

29 mai 2020

Reclamant:

P

Pârâtă:

„K” EOOD

Obiectul procedurii principale

Contract de credit de consum care nu menționează în mod clar costul total al creditului – Proportionalitatea sancțiunii prevăzute de dreptul național în astfel de cazuri (nulitatea contractului) în raport cu dispozițiile Directivei 2008/48/CE – Încheierea unui acord separat privind prestarea de servicii accesorii legate direct de contractele de credit de consum și de posibilitatea de a modifica și de a amâna ratele contractuale – Caracter potențial abuziv potrivit Directivei 93/13/CEE al unei clauze tarifare pentru acest pachet de servicii – Aspectul cu privire la natura acestor servicii accesorii pentru a fi considerate ca făcând parte din obiectul principal al contractului – Aspectul dacă costurile unor astfel de servicii accesorii trebuie considerate ca făcând parte din „costul total al creditului” în funcție de care este stabilită dobânda anuală efectivă în conformitate cu Directiva 2008/48/CE

Obiectul și temeiul juridic al cererii de decizie preliminară

Interpretarea, în temeiul articolului 267 TFUE, a Directivei 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului, precum și a Directivei 93/13/CEE a Consiliului, în legătură cu nulitatea unui contract de credit de consum invocată ca urmare a unor clauze abuzive sau nule inserate într-un acord separat privind prestarea de servicii accesorii în legătură cu creditul acordat

Întrebările preliminare

- 1) Articolul 3 litera (g) din Directiva 2008/48/CE trebuie interpretat în sensul că costurile aferente serviciilor accesorii stipulate într-un contract de credit de consum, precum costurile aferente posibilității de amânare și de reducere a ratelor, constituie o parte a dobânzii anuale efective a creditului?
- 2) Articolul 10 alineatul (2) litera (g) din Directiva 2008/48/CE trebuie interpretat în sensul că indicarea eronată a dobânzii anuale efective într-un contract de credit încheiat între un profesionist și un consumator în calitate de debitor trebuie considerată ca lipsă a indicării dobânzii anuale efective în contractul de credit și că instanța națională trebuie să aplice consecințele juridice prevăzute de dreptul național pentru lipsa indicării dobânzii într-un contract de credit de consum?
- 3) Articolul 22 alineatul (4) din Directiva 2008/48/CE trebuie interpretat în sensul că o sancțiune prevăzută de dreptul național care constă în nulitatea contractului de credit de consum, potrivit căreia numai capitalul acordat trebuie rambursat, este proporțională în cazul în care dobânda anuală efectivă nu este indicată în mod exact în contractul de credit de consum?
- 4) Articolul 4 alineatele (1) și (2) din Directiva 93/13/CEE trebuie interpretat în sensul că costurile aferente unui pachet de servicii accesorii prevăzute într-un act adițional separat la un contract de credit de consum drept contract principal trebuie considerate ca făcând parte din obiectul principal al contractului și, prin urmare, nu pot face obiectul examinării caracterului abuziv?
- 5) Indiferent de răspunsul la cea de a treia întrebare, articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE coroborat cu punctul 1 litera (o) din anexa la directivă trebuie interpretat în sensul că o clauză cuprinsă într-un contract privind servicii accesorii unui credit de consum este abuzivă atunci când consumatorului îi este acordată în cadrul acesteia posibilitatea abstractă de a amâna și de a-și reprograma plățile, el datorând remunerația chiar dacă nu recurge la această posibilitate?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate și jurisprudența

Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei

87/102/CEE a Consiliului, în special articolul 3 litera (g), articolul 4 alineatele (1) și (2), articolul 10 alineatul (2) litera (g) și articolul 23

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, în special articolul 3 alineatul (1), articolul 4 alineatul (1), articolul 5 și punctul 1 litera (o) din anexa la directivă

Hotărârea din 20 septembrie 2018, EOS KSI Slovensko, C-448/17 (EU:C:2018:745)

Hotărârea din 9 noiembrie 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15 (EU:C:2016:842)

Dispozițiile naționale invocate

Zakon za zadalzheniata i dogovorite (Legea privind obligațiile și contractele), în special articolele 26, 34 și 55

Zakon za potrebitelskia kredit (Legea privind creditul de consum), în special articolele 10a, 11, 19, 21-24 și 33, precum și articolul 1 din Dopolnitelni razporedbi (Dispozițiile complementare) la această lege

Zakon za zashtita na potrebitelite (Legea privind protecția consumatorilor), în special articolele 146-148

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii

- 1 La 13 aprilie 2017, P, cu reședința în Sofia (Bulgaria), și instituția financiară nebanară „K” EOOD, cu sediul, de asemenea, în Sofia, au încheiat un contract de credit de consum. În temeiul acestui contract, reclamantului i-a fost acordată o sumă în cuantum de 3 000 leva (BGN) (aproximativ 1 500 de euro) pentru o perioadă de 24 de luni. Acest credit este însoțit de dobânzi de 41,17 % pe an, iar dobânda anuală efectivă este de 49,89 %. S-a convenit rambursarea creditului în 24 de rate lunare egale. Rata zilnică a dobânzii prevăzută este de 0,11 %. Astfel, obligația totală privind creditul se ridică la 4 451,04 BGN (aproximativ 2 225 de euro). La încheierea contractului de credit, reclamantul a fost de acord cu condițiile comerciale generale ale părâtei.
- 2 Pe lângă contractul de credit, a fost încheiat un acord separat privind serviciile accesorii. Acesta prevede că reclamantul poate beneficia de un pachet de cinci servicii accesorii: „1. examinarea prioritara și plata creditului de consum; 2. posibilitatea de amânare a plății unui anumit număr de rate de rambursare; 3. posibilitatea de reducere a unui anumit număr de rate de rambursare; 4. posibilitatea de a modifica data scadenței; 5. procedură simplificată de acordare a unor fonduri suplimentare.”

- 3 Prețul acestui pachet de servicii accesorii se ridică la 3 601,44 BGN (aproximativ 1 800 de euro), repartizat în rate lunare cu aceeași scadență ca și ratele creditului. Astfel, valoarea totală care trebuie rambursată în cadrul contractului principal privind creditul și pachetul de servicii accesorii se ridică la 8 052,48 BGN (aproximativ 4 026 de euro).
- 4 În conformitate cu condițiile comerciale generale ale pârâtei, serviciile alese pot fi utilizate numai în anumite condiții. De exemplu, posibilitatea de a amâna plata unui anumit număr de rate lunare este condiționată de un motiv precis precum pierderea locului de muncă sau boala și nu pot face obiectul unei amânări decât cel mult patru rate; reducerea ratelor este permisă, de asemenea, numai pentru cel mult patru rate contractuale. Pentru fiecare utilizare a serviciilor menționate va fi semnat un act adițional scris.
- 5 Potrivit acordului privind serviciile accesorii, aceasta nu constituie o condiție prealabilă încheierii contractului de credit de consum sau acordării creditului în condițiile oferite. Se indică în mod expres că clientul încheie acest acord în mod voluntar, că înțelege conținutul său și că, prin semnarea acordului, este de acord cu toate clauzele cuprinse în acesta.
- 6 Se prevede că pârâta furnizează serviciile accesorii numai cu titlu de posibilitate, în timp ce debitorul este obligat la plata acestora indiferent dacă le utilizează sau nu le utilizează. Chiar dacă remunerația aferentă serviciilor este imediat scadentă, aceasta face obiectul unei amânări în cazul rambursării corespunzătoare a creditului conform ratelor lunare.
- 7 Reclamantul a utilizat de două ori un serviciu accesoriu cuprins în pachet. Prima dată, el a solicitat amânarea plății a două rate contractuale lunare. În acest context, a fost semnată o anexă la contractul de credit prin care a fost amânată plata ratelor scadente în lunile august și septembrie 2017. Printr-o a doua anexă, a fost amânată și plata celei de a șaptea rate a creditului în conformitate cu tabelul de amortizare.
- 8 Reclamantul a introdus o acțiune la instanța de trimitere, arătând că mai multe clauze ale contractului de credit de consum ar fi contrare unor dispoziții legale imperative sau ar fi abuzive, astfel încât acest contract ar fi nul.

Principalele argumente ale părților din procedura principală

- 9 Argumentul principal al reclamantului este că, în ansamblul său, contractul ar fi nul pentru motivul că mai multe clauze contractuale ar încălca dispoziții legale imperative sau ar fi abuzive. Prin urmare, pârâta nu ar avea dreptul să primească o remunerație contractuală din partea reclamantului. Reclamantul solicită restituirea prestațiilor primite de pârâtă (în temeiul principiului prevăzut la articolul 34 din Zakon za zadalzheniata i dogovorite, potrivit căruia prestațiile primite în temeiul unui contract nul trebuie restituite, precum și al principiului enunțat la articolul 23 din Zakon za potrebitelskia kredit, potrivit căruia, în cazul nulității contractului de credit de consum, consumatorul este obligat să ramburseze doar suma obținută,

fără costuri și dobânzi). Reclamantul solicită, ca urmare a nulității contractului, ca pârâta să îi restituie suma plătită în plus, fără a fi datorată.

- 10 Reclamantul subliniază că, potrivit condițiilor comerciale generale ale creditorului, contractul de credit încetează automat în caz de întârziere la plată mai mare de 30 de zile. Contrar acestei clauze, s-ar stipula de asemenea că, în cazul unei astfel de „încetări”, debitorul datorează valoarea totală a tuturor ratelor contractuale. Prin urmare, reclamantul susține că, în cazul unor dificultăți financiare, potrivit clauzelor contractuale, nu ar putea fi exonerat de obligația deosebit de împovărătoare de plată a pachetului de servicii accesorii, ceea ce ar constitui unul dintre motivele acceptării nulității contractului de credit.
- 11 De asemenea, reclamantul susține că clauzele privind plata pachetului de servicii accesorii ar fi abuzive, întrucât acesta ar fi obligat să plătească un „serviciu” de care, în realitate, ar putea să nu beneficieze. El arată că posibilitatea de amânare și de reducere a ratelor de credit, chiar în cazul achiziționării unui pachet de servicii accesorii, nu ar fi, în definitiv, automată, ci ar necesita acordul creditorului pentru a recurge la aceasta. Reclamantul susține, așadar, că ar plăti servicii pe care nu le-ar primi, ceea ce ar constitui o clauză abuzivă tipică în sensul punctului 1 litera (o) din anexa la Directiva 93/13/CEE.
- 12 Raportul de expertiză contabilă întocmit în cadrul prezentei proceduri concluzionează că dobânda anuală efectivă s-ar ridica la 49,89 % dacă ar fi calculată numai pe baza obligațiilor care decurg din contractul principal de credit. Cu toate acestea, dacă prețul pachetului de servicii accesorii ar fi inclus în formula de calcul al dobânzii anuale efective, aceasta s-ar ridica la 216,05 %.
- 13 În acest context, reclamantul subliniază că, la momentul încheierii contractului de credit, legea ar fi interzis ca, în cadrul contractului de credit, dobânda anuală efectivă să fie mai mare de cinci ori decât rata dobânzii legale de 10 % pe an pentru perioada de rambursare a creditului, astfel încât dobânda anuală efectivă maximă s-ar putea ridica la 50 %. În temeiul articolului 19 alineatul (5) din Zakon za potreditelskia kredit, clauzele contractuale care conduc la depășirea acestui prag ar fi nule. În plus, în temeiul articolului 21 alineatul (1) din această lege, ar fi, de asemenea, nulă orice clauză dintr-un contract de credit de consum care ar avea ca obiect sau ca efect eludarea cerințelor acestei legi. De asemenea, potrivit Zakon za potreditelskia kredit [articolul 22 coroborat cu articolul 11 alineatul (1) punctul 10], un contract de credit de consum care nu menționează dobânda anuală efectivă ar fi nul, iar consumatorul ar fi obligat în acest caz doar la rambursarea sumei pe care a încasat-o efectiv, fără dobânzi și costuri.

Motivare succintă a trimiterii preliminare

- 14 Instanța de trimitere ridică mai întâi problema dacă indicarea inexactă a valorii dobânzii anuale efective într-un contract de credit de consum trebuie asimilată situației lipsei indicării acestei dobânzi. Instanța înclină spre această concluzie, având în vedere cerința privind redactarea clară a clauzelor din contractele de

credit de consum și faptul că orice imprecizie trebuie interpretată în detrimentul profesionistului (articolul 147 din Zakon za zashtita na potrebitelite coroborat cu articolul 24 din Zakon za potrebitelskia kredit). Dispozițiile menționate transpun în dreptul național articolul 5 din Directiva 93/13/CEE.

- 15 În Hotărârea EOS KSI Slovensko (C-448/17), Curtea a statuat că o clauză redactată în mod neclar referitoare la valoarea dobânzii anuale efective nu îndeplinește cerința prevăzută la articolul 4 alineatul (2) din Directiva privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și că, prin urmare, instanța sesizată este abilitată să nu aplice astfel de clauze. Problema care se ridică în speță este dacă acest principiu se aplică și atunci când profesionistul indică deliberat în mod inexact valoarea dobânzii anuale efective, în scopul eludării interdicției prevăzute de legislația națională privind creșterea excesivă a dobânzii anuale efective.
- 16 În al doilea rând, instanța de trimitere ridică problema includerii în formula de calcul al dobânzii anuale efective într-un contract de credit de consum a unor costuri precum costurile din prezenta procedură privind pachetul de servicii accesorii. Stabilirea dobânzii anuale efective a făcut obiectul unei armonizări complete prin intermediul articolului 3 litera (g) din Directiva 2008/48/CE și, prin urmare, revine Curții sarcina de a stabili dacă calculul dobânzii anuale efective trebuie să cuprindă costurile aferente serviciilor accesorii precum cele convenite în speță între părți.
- 17 În această privință, instanța de trimitere consideră că formula de stabilire a dobânzii anuale efective a unui credit trebuie să fie cât de previzibilă este posibil. Rezultă că anumite plăți legate de credit, inclusiv plățile în legătură cu rambursarea acestuia, trebuie întotdeauna considerate costuri ale contractului de credit. Împrejurarea că un credit poate fi acordat în condiții mai flexibile sau mai degrabă „rigide” nu trebuie să lase consumatorul în incertitudine cu privire la prețul aferent flexibilității suplimentare care îi este acordată. Consumatorul ar fi mai bine plasat pentru a alege între produsele de credit în cazul în care costurile aferente unei amânări sau unei modificări a plăților, datorate inclusiv în cazul neexercitării acestor drepturi, ar fi incluse în dobânda anuală efectivă. În caz contrar, consumatorul ar trebui să efectueze calcule matematice complexe pentru a evalua comparativ riscul care decurge din necesitatea de a-și amâna plățile și riscul care decurge din decizia de a le majora. Prin urmare, în opinia instanței sesizate, costurile aferente amânării, precum și modul de rambursare a creditului trebuie incluse în metoda de calcul al dobânzii anuale efective.
- 18 În al treilea rând, pentru instanța chemată să se pronunțe prezintă importanță problema dacă serviciile accesorii menționate constituie „[o condiție] obligatorie pentru obținerea creditului” și dacă „acordarea creditului rezultă din utilizarea” acestor servicii accesorii. Pentru a răspunde la această problemă, Curtea ar trebui să țină seama de aspectul că în prezenta procedură nu se contestă faptul că serviciile accesorii în discuție au fost solicitate în mod voluntar de consumator la încheierea contractului de credit – în cadrul procedurii nu a fost ridicată nicio

obiecție cu privire la faptul că reclamantul s-ar fi înșelat în legătură cu natura contractului pe care l-a încheiat. Nu s-a susținut nici că pârâta nu ar fi consimțit la acordarea creditului în absența plății acestor servicii accesorii. Cu toate acestea, trebuie să se observe că aceste servicii accesorii trebuie să fie plătite încă de la încheierea contractului, dar este posibil să nu fie utilizate. În plus, trebuie să se țină seama de faptul că aceste servicii sunt legate în întregime de modul de rambursare a creditului, iar nu de primirea de către reclamant a altor mărfuri sau bunuri care nu corespund sumei care i-a fost deja acordată. În opinia instanței de trimitere prezintă importanță și împrejurarea că aceste servicii sunt puse la dispoziție în urma unor acorduri complementare scrise și că există numeroase condiții pentru a beneficia de ele.

- 19 În plus, trebuie să se aprecieze dacă dreptul național prevede o sancțiune adecvată în cazul indicării în mod neclar a dobânzii anuale efective într-un contract de credit de consum. Potrivit Hotărârii Home Credit Slovakia (C-42/15, punctul 4 din dispozitiv), dispozițiile legale naționale care prevăd nulitatea contractului de credit de consum ca urmare a unor inexactități minore din conținutul său pot constitui o sancțiune disproporționată în sensul articolului 23 din Directiva 2008/48/CE. În speță, trebuie să se stabilească prin intermediul interpretării dacă legătura cu o indicație inexactă a ratei dobânzii într-un contract de credit trebuie să aibă ca efect încetarea efectului juridic al contractului și exonerarea consumatorului de obligația sa de a plăti dobânzi și costuri.
- 20 Potrivit instanței sesizate, atunci când există o formulă clară de stabilire a dobânzii anuale efective, creditorul poate evita cu ușurință riscul unei sancțiuni care constă în pierderea dobânzilor și a tuturor veniturilor sale contractuale. În același timp, indicarea inexactă a costurilor este de natură să inducă în eroare consumatorul și să creeze un avantaj concurențial în raport cu produsele altor operatori de pe piață. Prin urmare, instanța sesizată consideră că legea poate sancționa mai sever indicarea eronată a dobânzii anuale efective de către creditor.
- 21 În ultimul rând, se ridică problema dacă clauzele privind plata de către reclamant a unui pachet de servicii accesorii sunt susceptibile să producă efecte obligatorii în privința sa în cadrul prezentei proceduri. Pe de o parte, este vorba despre un aspect care ține de dreptul național care limitează quantumul maxim al costului creditului prevăzut la articolul 19 menționat mai sus din Zakon za potrobitelskia kredit. Pe de altă parte, este vorba și despre un aspect care ține de dreptul Uniunii, întrucât plata serviciilor accesorii poate fi întemeiată pe aplicarea unor clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.
- 22 În ceea ce privește cerința prevăzută la articolul 4 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE potrivit căreia clauzele abuzive nu trebuie să privească obiectul principal al contractului, instanța sesizată – având în vedere faptul că pachetul de servicii accesorii a făcut obiectul unui acord separat – are îndoieli cu privire la aspectul dacă acesta poate fi considerat „obiectul principal” al unui contract legat de contractul de credit sau o condiție suplimentară a contractului de credit. Această ultimă considerație este confirmată de legătura existentă între cele două

contracte, precum și de faptul că costurile aferente serviciilor accesorii nu sunt reglementate de acordul privind prestarea acestora, ci de contractul de credit de consum însuși.

- 23 Instanța sesizată înclină să considere că, atunci când dispozițiile Uniunii reglementează contracte privind prestări de servicii legate de contractele de credit, aceste servicii nu ar trebui să privească modul în care creditul este acordat sau rambursat. În opinia instanței de trimitere, aceste norme se aplică mai degrabă altor servicii care completează acordarea unei sume, precum serviciile de plată electronică, accesul la serviciile societății informaționale și servicii similare. În consecință, pare întemeiată teza reclamantului potrivit căreia nu ar fi vorba despre servicii accesorii. În plus, nu trebuie pierdut din vedere faptul că creditorii acordă sume în scopul de a-și asigura periodic un beneficiu previzibil și că amânarea și reprogramarea plăților prezintă riscuri pentru creditori. Prin urmare, acordarea posibilității unor astfel de scutiri financiare poate face obiectul unei remunerații.
- 24 Instanța de trimitere consideră că trebuie să se răspundă negativ la întrebarea dacă astfel de costuri aferente unor servicii accesorii trebuie considerate întotdeauna ca fiind întemeiate pe clauze abuzive. Totuși, aceasta ar trebui să însemne că, la plata costurilor suplimentare aferente unor astfel de servicii, consumatorul ar trebui să aibă dreptul de a le utiliza în mod cvasiautomat.